

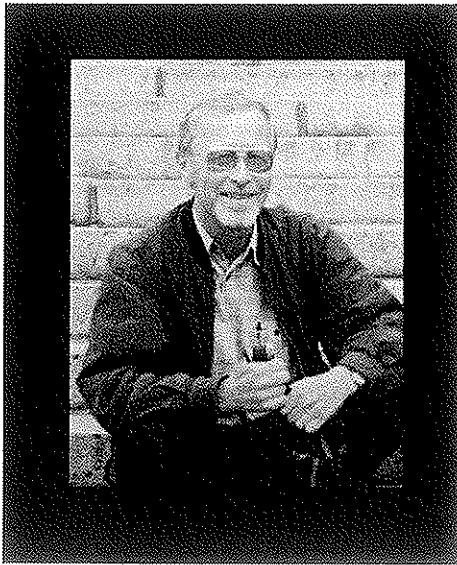

MEDLEMSBLAD

Nr. 101

Juni 2004

Finn Åberg
1930-2004

Redaktøren vår har gått bort

Redaktøren av Historielagets medlemsblad gjennom alle år, Finn Åberg, døde plutselig søndag 23. mai. Den tragiske hendelsen skjedde under Historielagets vandring fra Hærsløen til Svendsmoen, da han ble rammet av hjerneslag.

Finn ble født 4. desember 1930 i søndre Svartberget på Varaldskogen. Som smågutt flyttet han til Haugli ved Larsmovangen der foreldrene bygde hus. Etter noen år som skogsarbeider tok Finn lærerutdannelse, flyttet til Oslo, og bodde der siden. Gjennom hele sitt liv hadde han sterk tilknytning til heimbygda og spesielt til Austmarka Historielag som han var med og la grunnlaget for.

Finn Åberg skrev og redigerte medlemsbladet med sikker hånd. Bladet ble et kvalitetsprodukt og har hovedæren for at vi i dag har nær 500 medlemmer.

Foruten medlemsbladet gjorde Finn så mye annet for laget. Han registrerte over 2000 stedsnavn i bygda. Han avfotograferte og kopierte ca. 1300 gamle bilder, han bidro sterkt til dialektordboka som snart kommer ut, og han var aktivt med på turer og arrangementer.

Dette bladet og også framtidige utgaver vil nok bære preg av at vi har mistet en dyktig redaktør. Men vi vil forsøke så godt vi kan å gi ut medlemsbladet regelmessig. Det vil være en heder til Finn at vi kan fortsette det arbeidet han så grundig bygde opp. Vi er enda mer enn før avhengig av at medlemmene bidrar med stoff til bladet.

Historielaget vil lide et stort savn ved Finns Åbergs bortgang. For de som kjente ham, vil tapet føles tungt etter en rettskaffen kar og god kamerat.

Vi vil minnes Finn med ærbødighet og takknemlighet.

Åge Sørmoen.

Finn Åberg til minne

Min kjære fetter Finn Åberg døde brått søndag 23. mai på Skogen som han elsket. Han har betydd mye for min familie, og han var fadder både for meg og mine to barn. Han var født i veslestua på Svartberget søndre, Varaldskogen, hvor familien noen år bodde på ett rom, før de bygde Haugli og flyttet dit. Finn var glad i skogen og heimtraktene, og han gjorde en uerstattelig jobb for Historielaget med innsamling av stoff i stort omfang.

Rolf Amundsen.

*Prøv å se meg som elva
der den alltid renner stille forbi.
Du vil finne andre
Og glemme at du ga meg fri.
Men jeg vil se en morgen
Slik den rødmet over åsene i øst.
Gule blad på hjerka
Fortalte at en sommer var blitt høst.*

*Jeg var på vandring lenge
Før jeg møtte deg en dag og slo meg ned.
Du var sol og juni
Og ingen veier lokket meg av sted.
Noen dager smilte,
Men vi fikk også dager som var grå.
Sammen ble vi toner
I diktet som jeg leser for deg nå.*

*Og jeg elsket deg som åsen.
Og slettene jeg så.
Jeg elsket deg som veiene
Som roper på meg nå.
Jeg elsket deg som skogen
Og trærnes symfoni.
Jeg elsket deg, kjære
Slik som elva der den går og går forbi*

Opprinnelig tekst: E. Andersen/Stein Ove Berg
Dedikert til Finn Åbergs minne fra Rolf Amundsen og
Per Arne Sannes, Varaldskogen.

Nytt fra laget

Lørdag 24. april var det ryddedugnad på Tunet. Vi takker de 16 som var med og gjorde Tunet pent og ryddig, ikke minst Anna Høegh (90) som også i år svingte riva som en ungdom!

15. mai hadde laget loppemarked på Tunet hvor vi solgte lopper blant annet fra Raufjellet og fra Arvid Maurbakkens dødsbo. Sammen med kaffesalg innbrakte dette 1750 kroner i løpet av tre formiddagstimer.

På styremøte 24. mai bestemte vi å prioritere bygging av lagerhus for hesteredskap og andre større ting. Lagerbygget blir stående i nordøstre hjørne av idrettsplassen ved Tunet.

Den planlagte turen til Finnmark og Hurtigruta sørover i september har fått liten tilslutning. Hvis det ikke kommer et skred av påmeldinger i løpet av juni, må vi avlyse turen. Vi håper å komme med et tilbud om helgetur i septembernummeret.

Gaver til laget

Fra nord-Tomta v/Mona og John Martin Øverby: Fat med motiv av Austmarka kirke. Bøker: Nordal Rolfsens lesebok, 1915, Kriseminner fra krigen, Olympiabok 1968, Norske skiløpere, 3 bind, 1955 og årgang 1936 A-magasinet. Fra Terje Solvin: Årgang 1905 av 17. mai. Utgitt av Arne Garborg.

Fra Laura og Arvid Maurbakkens døtre, Aud og Liv: En mengde bilder, samt flere gjenstander til loppemarked og auksjon.

Fra Raufjellet v/Åge Sørmoen: Flere gjenstander til loppemarked og auksjon.

Fra Jens Øverby: 2-3 tyllter vindfall som skal brukes til materialer i Historielagets uthusbygg.

Hjertelig takk for gavene!

Dugnad med kopiering

Arkivet på Sorenskriverkontoret, Kongsvinger, blir snart flyttet til Hønefoss. Før dokumentene blir flyttet vil vi forsøke å få kopiert grunnbøkene for eiendommene på Austmarka. Kopieringsarbeidet er enkelt, men det krever tid. Vi ber om hjelp fra våre medlemmer til dette. De kan henvende seg til Åge Sørmoen.

Midtsommer på Tunet

Fredag 25. juni kl. 17.30 ønsker vi velkommen til en uhyøytidelig samling på badeplassen ved Tunet. Grillen er varm. Ta med grillmat og drikke. Vi har allsang, et lite bål - og kanskje litt musikk. Værforbehold.

Spørsmål om slekt

Vi vil åpne en ny spalte i bladet, der medlemmene får mulighet til å spørre etter sine forfedre eller andre slektninger. Både spørsmål og svar vil bli tatt inn i bladet, og i tillegg blir det sendt skriftlig svar til hver enkelt. Skriv bare hva saken gjelder, og vi skal gjøre det beste for å finne så mye som mulig av opplysninger.

Rolf Amundsen.

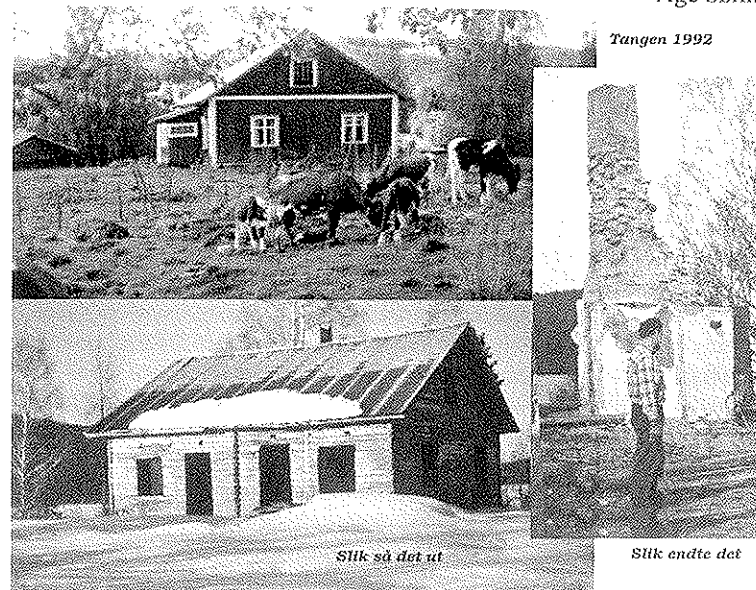
Et kulturminne er revet

Stua på Utgårdstangen i Kjerret ble revet i vår, og kun ovnsmuren og pipa står igjen. Som kjent protesterte Historielaget da det ble kjent at rivingen var i gang. Huset var da revet såpass mye at bare taket, murpipa og de nakne tømmerveggene sto igjen. Rivingen ble midlertidig stoppet av Teknisk forvaltning, men senere ble det gitt tillatelse til videre riving.

Austmarka Historielag beklager sterkt at det skal være mulig å få tillatelse til å rive et 200 år gammelt hus som hadde et spesielt særpreg, og som var i forholdsvis god forfatning. Det er svært vanskelig å ha tiltro til den vurderingen som fylkesantikvar Jørgen Motzfeldt gjorde da han anbefalte riving.

Et lite håp for oss må være at den "støyen" som vi skapte rundt rivingen kan medvirke til at myndighetene tenker seg om minst to ganger før de gir tillatelse til å rive gamle hus, og at Historielaget blir holdt underrettet.

Åge Sørmoen.

Keia eller Åsen

På side 264 i Vinger Bygdebok bind III står det noe om plassen, men ikke alt. Plassen ligger ned mot Varalden, nordøst for nordre Vestby, og den har ligget både under Bottilsrud og Karterud. I folketellingen har plassen gått under forskjellige navn.

I 1865 het den Åsen, i 1875 østre Vestby, i 1891 Keia som er brukt på folkemunne, og i 1900 var plassen utlagt.

Det er vanskelig å si når plassen ble ryddet. I 1865 heter det at familien var nybyggere og uten jord og dyr, og det var fem barn med foreldrene. I 1875 hadde familien fire barn hjemme. De hadde tre geiter og sådde 1/4 tønne blandkorn og satte 1 tønne poteter. I 1891 var Kristian og Maren hjemme med foreldrene. Maren hadde barna Ida og Karl August hos seg. Moren Kristine dør 6/3 1899. I 1990 hadde de andre i familien flyttet til datteren Elise på Samuelsbråten (Vestavig). Hvis en følger stedsangivelsene ved barnedåpene, kan plassen være tatt opp rundt 1858. Dette var en veldig liten plass og sikkert fattig for dem som bodde der.

La oss følge familien som bodde her:

Johan Mathisen f. 11/1 1823 (Vestby) ble konfirmert 1862 fra Maridal, men født på nordre Vestby, giftet seg 12/2 1846 med Kristine Mathisdatter f. 21/1 1823 fra Purkanstorpet (Pynten). De hadde følgende seks barn:

1. Martin f. 11/4 1846 (Vestby) ble konfirmert 1862, ikke hjemme i 1865 og har ikke mer opplysninger om ham.
  2. Maren f. 15/4 1849 (Vestby) ble konfirmert 1865. Hun fikk tre barn uten å være gift. A. Karl August f. 25/1 1870 med Syver Amundsen fra Vestavig. Karl August døde 4/8 1871 ved Charlottenberg bruk. B. Ida Karoline f. 26/5 1879 med Johan Gustav Fredriksen fra Bedafors. C. Karl August Andreassen ble født 1887 i Karlstad. Har ikke mer opplysninger om Maren eller hennes barn.
  3. Kristian f. 15/3 1855 (inderst Vestavig) var tilbakestående og ugift.
  4. Andreas f. 10/10 1858 (husmann Varaldstranden) ble konfirmert 1875. Han meldte utflytting til Sverige, attest 21/10 1885.
  5. Sigvard f. 30/8 1861 (husmann Vestby) ble konfirmert 1877. Han meldte utflytting til Sverige to ganger, attest 23/4 1883 og 25/4 1885.
  6. Elise f. 21/6 1866 (husmann Varaldlien) ble konfirmert 1881. Hun meldte utflytting til Sverige med attest 16/1 1891. Hun giftet seg trolig i Sverige med Gunder Gundersen f. 27/4 1869 fra Håkerud. De hadde tre barn:
- A. Inga Marie f. 1891 (trolig i Sverige) gift med Johan Johansson og bodde ved Høgerud, Arvika. Hadde i hvert fall barna: Finn og John.

B. Gina Bertine f. 18/6 1893 (husmann Vestavig) gift med Godtfred Andersson fra Tomta, Kyrskogen, og bodde på Brøten, Allstakan. Hadde to barn: Karin og Harry.

C. Oskar Gideon Gunnarson f. 14/5 1895 (husmann Vestavig) gift 8/2 1920 med Mathilde (Tilda) Karoline Evensson fra Nytorp, Kjerret, Bogen. De bodde på Jorsla, Bogen, men hadde ingen barn.

Gunder Gundersen dør 21/10 1895. I 1900 var Elise her (Samuelsbråten) som enke med de tre barna, faren Johan og broren Kristian. Forrige bruker, Johan Olsen f. 1839 bodde også her som ugift fattiglem. Han dør her i 1907.

Elise gifter seg annen gang i 1901 med Hartvig Olsen f. 17/11 1875 fra Purkanstorpet. De hadde to barn: Ole Henry f. 7/10 1901, død 2/9 1902 og Ole Albert f. 20/2 1904, giftet seg 1926 med Margit Sandbakken, og de flyttet først til sandbakken og senere til Sverige. Hartvig dør 21/11 1905.

Elise gifter seg tredje gang i 1914 med August Johansson fra Kyrskogen, Bogen. De bosetter seg på Østra Dalen, Kyrskogen. De hadde ett barn: Edla som bor i Helgeboda.

Dette var det som jeg hadde funnet ut til nå, det er sikkert mulig å finne mer etter hvert. Det er sikkert noen medlemmer som vet mer og kan gi oss opplysninger.

Rolf Amundsen.

Austmarka Marken

Lørdag 7. august kl. 11.00 starter årets Austmarka Marken på Bygdetunet. Det blir åpning ved noen av bygdas yngre krefter. Programmet byr på salg av tradisjonsmat, som grytstappe, rømmegrøt, kaffe og vafler, is, pølser og andre forfriskninger. Salgsbodene har blitt stadig flere for hvert år, og interesserte selgere kan bestille plass ved å henvende seg til Thor Bråthen, tlf. 22 25 92 95 (arbeid), 22 16 27 18 (privat) eller 62 82 82 42 (helg).

I år blir det defilering av veteranbiler, og vi håper så mange som mulig stiller opp med kjøretøyer som er presentable og minst 30 år gamle. De kan henvende seg til Tore Eriksen, tlf. 62 82 83 19.

Ellers blir det brenning av kølamile, hestekokasting, siktsservice i Bråstua og auksjon på låvebrua kl. 16.00. Historielaget står selv for auksjonen, og vi ønsker oss flere gjenstander. De som har noe å gi bort, kan kontakte Finn Lindberg, tlf. 62 82 86 80.

Om kvelden blir det gammeldans på Stråhatten.

NB! Ikke glem at vi "tyvstarter" Marken kvelden før med visesang rundt nyingen.

Mer skolestoff

Hus er flyttet

Iblant når jeg snakker med folk, får jeg tilfeldigvis opplysninger om hus som er flyttet. Dette er tilfelle med disse husene som følger. Hvis du også vet om hus som er flyttet, enten på ditt hjemsted eller i nabolaget, vær snill å ta kontakt med meg.

Bu på Svensmoen ble flyttet til Lundhaug midt på 1960-tallet og satt opp som stue av Oskar Jørgensen. Den er nå felleferdig.

Bu på Tangen mellom flyttet til Tjuvbråtan 1988 og brukes av Tussevangen Vel som skihytte og utfartssted.

Stua i Hammarbråten som eides av Marie og Birger Bråthen ble flyttet til Haga i Nes i 1947.

Åge Sørmoen.

Litt fra Sikåa

Mens dette bladet skrives får jeg beskjed om at vårt medlem Reidar Trosholmen er død. Jeg kom da til å tenke på en brevlapp jeg fikk av ham for et par år siden. Notatet handler om Sikåa og er litt løsrevet, men er likevel viktige brikker i historien om Sikåa, som er Kongsvinger kommunes 1000-årssted. Jeg prøver å sammenfatte stikkordene i notatet hans:

Utenfor odden ved Solbergsetra sto en diktal. Det vil si et ankringspunkt som var festet i bunnen og fløt opp på overflaten. Denne ble brukt som feste for spellflåter i fløtinga. Denne diktalen kom flytende til Trosholmen en gang på 1960-tallet. Det samme skjedde med damluka i Sikåa. Jernet med hull i kommer derfra. Reidar nevner en bekk som kaltes Kølhusbekken. Den lå rett nedenfor der spikerverket sto og lå vel nær stedet der de brente kull til spikersmia. Ved utløpet av Kølhusbekken fikk Reidars bror Svann en gang et oppgangssagblad på fiskekroken. Dette skulle, ifølge Reidar, være ved det øvre sagbruket som Karsten Anker hadde. Da HEAS bygde kraftverk i Sikåa for 20 år siden, ble Kølhusbekken fylt igjen. Ved Kølhusbekken lå det ei fløterbrakke som ble revet på 1950-tallet. Rett utenfor det nedre kraftverksbygget ligger Sikkulpen, som var gyteplass for siken. Reidar fant også ei hakke og et grev ved Sikåa. Han regnet med at de var smidd ved bruket der. Jeg vil også nevne at Svann Trosholmen som unggutt fant en finneplog ved Sikåa. Denne var i bra stand, og den er gitt til Historielaget.

Åge Sørmoen.

I nr. 99 av Medlemsbladet hadde jeg et innlegg om Skullerud skoles foreldrelag og oppfordret samtidig personer som hadde protokoller fra andre foreldrelag, om å levere disse til Historielaget. Reidun Utgården reagerte på oppfordringen og leverte protokollene fra Brødbøl foreldrelag. Historielaget takker henne for det og håper flere gjør som henne dersom de besitter protokoller som har tilhørt en eller annen forening eller lag som har "gått ut på dato" for å modernisere språkbruken litt.

I møteboka fra Brødbøl skoles foreldrelag fortelles at det ble holdt konstituerende møte på Brødbøl skole 26. juni 1946. Foreldrelagets leder skulle være medlem av tilsynsutvalget i kretsen, og det var den gang Sigrid Haget. Elleve personer var til stede, og det kom inn kr. 8.10 på utlodningen

Dermed var et aktivt foreldrelag som besto i nesten 30 år, stiftet. Protokollene bekrefter at dette foreldrelaget i likhet med tilsvarende andre var opptatt av barnas beste gjennom trivselstiltak og samarbeid med kretstilsyn, lærere og elever

Et av tiltakene i alle årene var å arrangere juletreffester på Fossevangen eller på skolen. Den første juletreffesten i regi av foreldrelaget ble holdt på Fossevangen 5. januar 1947. Så kort tid etter krigen var det sikkert ikke så mye gotteri i posene, men appelsiner fantes i butikkene, og det var sikkert populært å få et slikt av nissen etter 5 år uten den slags sydfukt.

Følgende regnskap fra festen sier litt om forholdene den gangen:

Inntekt ved utlodning:		kr. 66.30
Utgifter : Appelsiner	kr.17.55	
Loddbøker	” 1.50	
2 lysesaker til utlodning	” 9.50	” 28.55
Overskudd		kr 37.75

I 1955 var det uoverensstemmelser angående 17. maiarrangementet, og på ekstraordinært møte ble det bestemt at barna skulle reise til kjerka og gå i tog der og etterpå få bevertning på Bedehuset og ha lek og idrett på skoleplassen på Brødbøl. Vedtaket ble gjort med 11 mot 1 stemme. En slik ordning ble gjennomført i mange år framover.

SKOLETURER.

Foreldrelaget satset mye arbeid og penger på skoleturer for elevene, og i dagene 11 – 14 juli i 1949 ble den første langturen gjennomført. Turen gikk til Sogn, og

Sigurd Olsen sto for skyssen. Det ble en opplevelsesrik tur med bl.a. snøballkrig i Jotunheimen og nervepirrende kjøring ned til Ådal. Rygging i de brå svingene ned fjellsidene var nok en påkjønning for mange bleke elever og voksne med. I åra som fulgte ble det arrangert flere en- to eller tre dagers turer, og av steder og kjente atraksjoner som ble besøkt, kan nevnes Borgund Stavkirke, Skibladner, Fredriksten festning, Seljord, Sjøfartsmuseet i Oslo, Skogbruksmuseet i Elverum, Nationalteateret i Oslo hvor ”Folk og Røvere i Kardemomme By ”ble oppført, sirkus Zoo i Kongsvinger for å ta med noe.

ANDRE OPPGAVER.

Foreldrelaget sto også for vedlikehold av badeplassen ved Utgårdsjøen, og i 1966 søkte laget Friluftsnemnda om bidrag til arbeidet der. Søknaden ble innvilget, og arbeidet utført. I 1970 ble plassen overdratt til Velet. Det ble også arbeidet for å skaffe et filmapparat til bruk i skolen og ved sammenkomster ellers. Sammen med Masterud, Kjerret og Skullerud skoler samt bevilgning fra skolestyret, ble det i 1962 kjøpt inn et apparat til kr 4550. Dette apparatet ble mye brukt i åra som kom, men etter hvert overok TV og video og filmapparatene ble avlegs. Samme året spanderte foreldrelaget persienner og flagg på skolen. Laget søkte skolestyret om at engelskundervisning skulle innføres i skolen.

Foreldrelaget opplevde det samme som mange andre foreninger at ved møter rundt om i heimene var det enkelte som av velvilje og gjestfrihet laget til et overgådig mat- og kakebord. Det ble derfor vedtatt på møte 24.februar 1965 at det skulle ikke være mer enn to slags kaker. Den som overskred dette, skulle betale kr. 10 i mulkt!

FYSISK UTFOLDELSE

Foreldrelaget støttet også skolen i forskjellige idrettsarrangementer og lekbetonte aktiviteter. Det ble laget til skirenn, skøyteøvelser m.m. Av og til hjalp idrettslaget Dristig til med arrangementene. Det er sikkert mange som minnes isstevnet på Utgårdsjøen da ”Verdens raskeste hest ” opptrådte. Til og med svømmeundervisning for skolebarna fikk foreldrelaget i stand i det laget kostet på et 6 dagers svømmekurs i 1958. Instruktør var Helle Jonassen fra Kongsvinger. Norsk Livredningselskap bidro med 100 kroner.

Brødbøl krets unngikk heller ikke sentraliseringsbølgen, og i 1960 ble de fire øverste klassene overført til Austmarka sentralskole. Foreldrelagene samarbeidet fra nå av når det gjaldt fordeling av utgifter ved fellesarrangementer. Småskolen ble værende på Brødbøl fram til 1962.

LEDERREKKEN.

1946 –1949	Sigrid Haget
1950- 52 og 63	Asta Utgård
Tyra Narvestad	
1955	Emmy Solvin
Bergljot Rønning	
1959	Karen Skoglund
1960-61-62	Karin Solvin
Minda Gylterud	
Gerd Gylterud	
Gerd Bottilsrud	
Reidun Utgården	

En kan spørre seg om hvor det ble av mennene når en ser ovenstående. Først i 1955 er mannspersoner nevnt i styresammenheng. Da blir Ragnar Grasmø, Rolf Olsen og Olav Skoglund valgt inn i styret. Siste møte i foreldrelaget ble holdt 17. juni 1975.

I dag eksisterer ikke foreldrelag slik vi kjenner dem fra tidligere år. Lagene var basert på medlemskap og kontingent og felles møter for alle foreldre til elevene. Arbeidsoppgavene spente over et vidt felt, noe vi ser av beretningen om Brødbøl foreldrelag. Foreldrene skaffet penger ved utlodning av selvgjorte gjenstander som ofte ble til ved strikking eller annen form for håndarbeid. Lagene så det som ei viktig oppgave å skaffe diverse utstyr til skolen ved siden av arrangementer for elevene.

Sentraliseringen har gjort at tilhørigheten til egen skole i egen krets har forsvunnet, og engasjementet fra foreldrene begrenses stort sett til klasser hvor ens egne barn går. Men foreldrene har i dag en rekke samarbeidsmuligheter med skolen gjennom foreldrerådet og arbeidsutvalget. (F.A.U.) Selv om foreldrelagene er forsvunnet, skjer det likevel mye positivt for elevene i form av diverse aktiviteter takket være positive lærere, klassekontakter og nye undervisningsformer. Det som vår generasjon savner mest, er det sosiale som fulgte med de månedlige foreldrelagsmøtene der foreldrene til alle elevene kunne delta. Vi hadde et mer intimt forhold til grendeskolen enn til en stor sentralskole. Grendeskolen var mer vår skole, og dermed følte vi et større ansvar for den, og dette gav seg utslag i slike oppgaver som bl.a. Brødbøl Foreldrelag gikk inn for.

Oddvar

Misjonsmøte på Gylterud

I Oppistua på Gylterud var det misjonsmøte i 1927 under ledelse av predikant Annar Fosseid. Stua står fortsatt og eies av Harry Gylterud. Den er trolig fra 1600-tallet og meget verneverdig. På neste side bringer vi bilde av de framfattede foran Oppistua.

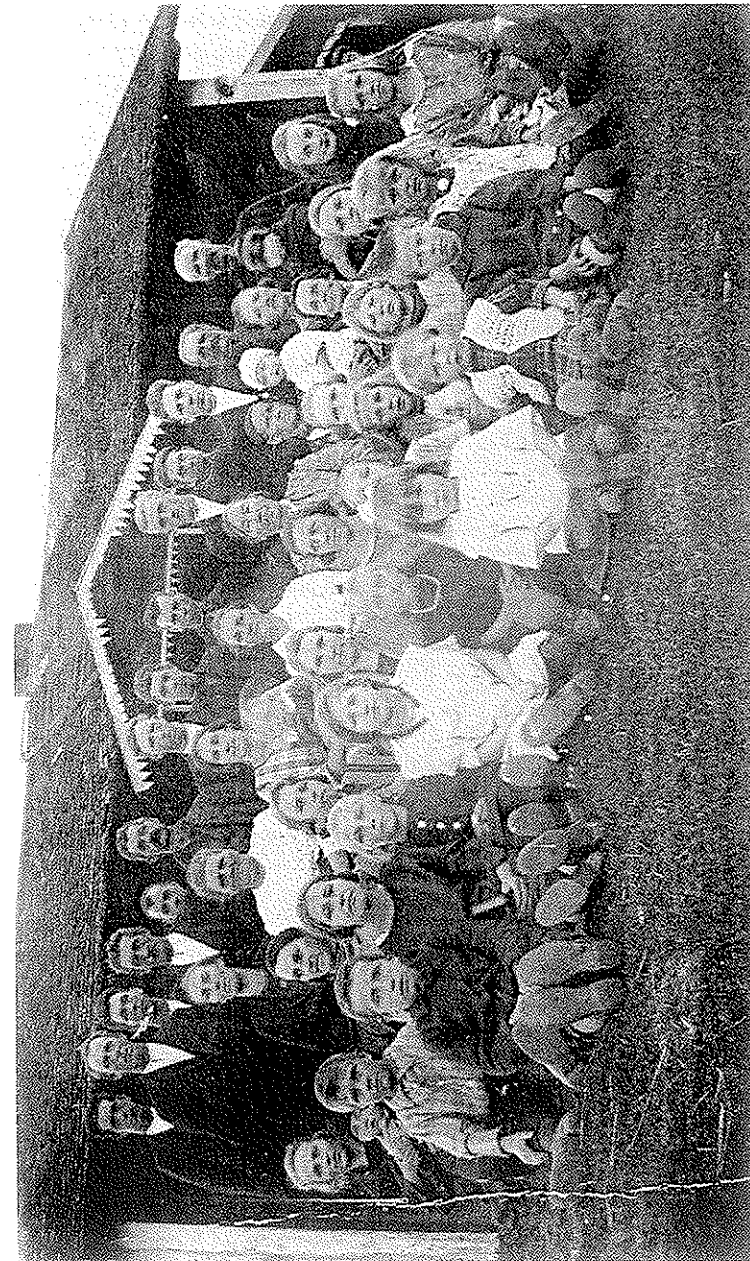
1. rekke fra venstre: Jenny Svendsen, Leif Svendsen, Ottar Gylterud, Hans Sørum, Karen Sørum, Gunvor Hagen (gift Eng), Hanna Sørum (Støkker), Else Hagen (Eng), Kari Sørum (Seterseter), Ruth Gylterud, Syver Gylterud, Gudrun Sundheim (Lindberg), Emma Sørum (Bråten).

De tre barna i 2. rekke på høyre side er: Signe Gylterud (halvt skjult), Hjørdis Nyland (Skarnes) og Margit Gylterud.

De åtte damene i neste rekke er: Jenny Thorsrud, Alma Brødbøimoen, Klara Mobråten, Valborg Nyland, Ingeborg Vestli, Eli Thorsrud, Gulborg Gylterudlien og Amalie Gylterud.

Neste rekke: Bergljot Hagen, Sofie Thorsrud, Olga Gylterud med Martin Gylterud på fanget, Pauline Sundheim, Berthea Olsen, Agnes Sørum, Anna Gylterud Hagen, Margit Svendsen, Ole Svendsen.

Bakre rekke: Georg Gylterud, Karl S. Gylterud, Sverre Gylterud, Guncerius Thorsrud, Edvard Eikåsen, Hans Gylterud, Aksel Gylterud, Trygve Gylterud, ukjent, Gunnar Thorsrud, Ole Gylterud, Olaf Nyland, Sigvart Gylterud og Ole Thorsrud. Han som stikker hodet fram ved hushjørnet, er Iver Gylterud.

I MANNS MINNE

første del i blad nr 100 mars 2004 (av: Hjørdis Linnerud Olsen)

Skolegang

Vi hadde 2 km. lang vei til skolen i Kjerret. Lærer var A.O. Hustveit. Skolen var todelt - vi gikk annenhver dag. Skolebygningen hadde to klasserom og en stor trapp til et rom i annen etasje. Jeg har hørt at lærer Hustveit bodde der de første årene før lærerbolig ble bygd. De fag jeg likte best var norsk (stil), regning og historie. Jeg begynte i skolen 6 år gammel for å følge min søster Aslaug som var 7 år. Med lang skolevei var det tryggest å være to i følge. Mye av året var det mørkt både morgen og ettermiddag da vi gikk. Jeg kunne både lese og skrive tall fra 1 til 100 før jeg begynte på skolen. Samværet med andre elever var godt - det var ingen mobbing. Læreren var ikke med i friminuttene. Skolefester var kun juletreffest og 17. mai. Gleden og forventningene var store. I julen var det stort juletre med mange lys. Læreren hadde en lysstump på en pekestokk for å nå opp til de øverste lysene når de skulle tennes. Turen til juletreffesten gikk med Rauen og sluffe med skinnfell. Vi satt på bunnen - godt nedpakket. Rauen sprang fort, og hestebjella klang så den høstes lang vei. Alle hadde med seg til bevertningen. Det ble servert kakao, kaffe og rød saft, brus fantes ikke. Til 17. mai sopte vi skoleplassen med sopelimer laget av bjørkeris. I 17.maitoget gikk både voksne og barn. Vi sang av full hals og viftet med flaggene. Musikk fantes ikke. Etterpå var det bevertning og leker s.s. løpe med egg på skje, gå i sekk, kakke på ringen. En gang kolliderte en elev med læreren. Det var litt av et sammenstøt. Det gjaldt nemlig å komme fortest mulig tilbake til plassen sin, den som ble sist måtte kakke igjen.

Straff i skolen var enten å stå i skammekroken eller gå ut på gangen. Belønning var det ikke. Noe som jeg ennå synes er vondt, er å tenke på de som ikke klarte å følge så godt med. De fikk ingen hjelp. Det er jo blitt gjort mye for de svake i senere år. Under krigen tok tyskerne skolen - derfor måtte undervisningen foregå på et forsamlingslokale, Sæterlund.

Ungdom

Overgangen fra barn til voksen var konfirmasjonen. Vi gikk til konfirmasjonsforberedelser, pugget salmevers og utenat fra bibelhistorien. Det var over en og en halv mil fra Linnerud til kirken. Vi brukte spark om vinteren og sykkel om sommeren. Ingen skulket. Konfirmasjonsdagen var som regel søndag i oktober - noen ganger siste søndag i september. Min egen konfirmasjon husker jeg med glede. Jeg hadde ny, hvit fotsid taftkjole og hvite pumps med høye

hæler, kåpe og hatt. I selskapet var det middag og dessertbord, kaffe og kaker. Familie og venner var innbudt. Det var også dobbel feiring da min fetter, Thorbjørn, som jeg har nevnt før, var med sin far og familie. Vi fikk mange pene og nyttige gaver. Men en gave husker jeg spesielt: fotoapparat med film fra tante Marie. Hun fotograferte oss. Jeg har det ennå som et kjært minne.

Etter konfirmasjonen måtte mange ut i voksent arbeid. Jeg ble hjemme noen år da besteforeldrene mine trengte mer hjelp og omsorg. Det var jo ingen offentlig støtte, alle måtte hjelpe sine. Den videre skolegang ble Graff husmorskole i 1942. Det var gårdsdrift, og her fikk vi lærdom i husdyrstell, hagebruk, helsestell og kostlære. Det var streng rasjonering pga krigen, så her måtte en lære å være nøysom og utnytte hver smule. Godt å ta med seg siden. Noen videre skolegang ble det ikke.

Under krigen ble samværet med andre ungdommer noe amputert. Det meste var jo forbudt, men det ble laget private fester her og der. Når det gjaldt politiske spørsmål, måtte det stor forsiktighet til. Opplysninger om kjønslivet fikk en av eldre ungdommer i familien. I min ungdom var det ingen jenter som røykte. Sjelden noen tok alkohol - det var simpelt. Skille mellom ungdom var det ikke på grunn av økonomi, men på grunn av nazismen.

Voksen alder

Jeg traff Rolf Olsen i unge år. Vi bygde hus her på hans barndomshjem. Vi feiret forlovelse i 1941. Bryllupet sto påsken 1943 i Austmarka kirke. Sokneprest Hexeberg var ikke naziprest, og fikk derfor ikke vie, men lærer og klokker Billehaug var tilsatt som vigselmann. Vi var der på formiddagen langfredag med vitner som var min søster Aslaug og Rolfs bror Sigurd. På ettermiddagen pyntet vi oss i brudestas - jeg med hvit kjole med slep og langt slør og myrtekrans. Rolf i mørk dress, Aslaug var brudepike i blå, fotsid taftkjole. Hexeberg brukte vielsesritualet allikevel. Det var høytidelig med mange gjester og skuelystne som hadde funnet veien til kirken. Til middag var det fiskepudding og oksestek med tilbehør, til dessert fløtefromasj. Kaffe og bløtkaker og andre kaker. Vi fikk mange pene gaver og penger. Det var taler og sanger. Vår bryllupsdag ble et kjært minne vi aldri glemte.

Så begynte hverdagen som husmor med de plikter som hører med. Vi fikk to barn, Wenche og Torill. Et barn mistet vi ved for tidlig fødsel. Wenche ble født hjemme, Marie Jahnsrud var jordmor. Svea Solvin var her som hjelp i hjemmet. Alt var normalt og gleden var stor. Torill ble født på Skotterud sykehus etter et vanskelig svangerskap, men det ble en lykkelig slutt. Jeg trivdes som husmor og mor. Barna var sunne og friske, og barnestellet gikk fint. Men det var ikke så lettvint som nå, det var ingen papirbleier. Min mann, Rolf, var musikalsk og spilte både trekkspill og gitar. Han hadde også talent som skuespiller, i mange samvær laget han det festelig. Hans mor spilte gitar, hun var barnebarn av den

kjente musiker Steffens-Henrik. både Wenche og Torill arvet musikkens gave. Wenche er organist, og Torill hadde en tid musikkskole. Begge fikk skolegang. I yngre dager reiste vi noen år med sang og musikk på kristne møter og fester - både her i distriktet og på svensk side. Vi traff mange mennesker som ble venner for livet. Det var virkelig festreiser.

Mine svigerforeldre bodde i sitt hus. De ble jo eldre og trengte hjelp, men de holdt seg friske og spreke like til alderdommen. Det ble ikke lange sykeleier. Svigerfar fikk kreft og døde hjemme. Svigermor fikk hjerneblødning og døde på sykehuset.

Min mann, Rolf, drev pelsdyroppdrett før krigen og litt etter, men etter krigen ble det lite lønnsomt, og han tok kurs i teknikk og jobbet noen år i Televerket - siden ved Kraftverket. Han døde av hjerteinfarkt i 1982, bare 66 år gammel.

Foreningsliv. Fritid

Da jeg var barn, var jeg med i Santalforeningens barneforening. Vi broderte duker og annet håndarbeid. Vi laget basarer, og inntektene gikk til misjonsarbeid i India, der det var norske misjonærer. Der ble det bygget sykehus og skoler. Inga Stenbakken ledet foreningen. Vi hadde med oss til bevertningen. Drikke var varm kakao og saft. Vi var også med i en forening som het Blåveisen. Her laget vi også håndarbeid og holdt basarer. Inntekten her gikk til trengende barn i kretsen, s.s. innkjøp av turnsko og klær. Et eksempel jeg husker var en ung gutt som fikk tuberkulose og måtte innlegges på Glitre sanatorium, og han fikk penger fra Blåveisen.

Som ungdom var vi på dans - lokalet het Sæterlund. I Brødbøl var det et lokale som het Fossevangen. Der var det også revyer hvor min mann sto på i sin ungdom. Idrettslaget her het Dristig. Det var mye ungdom, og de var flinke med fotballen. De brukte fritiden til noe positivt.

Ferier var slik at vi reiste til familie og venner. Privatbiler var det ikke mange som hadde - det kom etter krigen.

Som livsvei valgte jeg den kristne tro. Dette valget tok jeg i 1948, og ble fra da av medlem i Indremisjonen, og min virksomhet var ved Brødbøl bedehus. Min mann tok det samme valg noen år senere.

På slutten av 1970-tallet kom tanken på at det burde være et hjem for eldre og pleietrengende her på Austmarka. De første ideer var det vi to som hadde. Den første ide-samling var på Brødbøl bedehus. Det kom folk fra fjern og nær. Alle var enige: Vi prøver. Stiftelsen for Alders- og sykehjem ble en realitet. Åge Sørmoen ble formann etter at min mann døde. Sanitetsforeningen kjøpte tomt. Men det gikk mange år, for politikerne var ikke alltid på vår side. Men vi ga ikke opp, vi samlet inn penger, millionen rullet inn. Bygdefolket ga det de kunne. Jeg tenker tilbake på tiden i stiftelsen med glede. I dag står Austbo der - i de skjønneste omgivelser og i moderne og kledelig arkitektur.

Litt mer om krigstida

9. april var et sjokk for alle. Våre slektninger fra Oslo og Tønsberg kom til Linnerud. Men da de verste krigshandlingene var over, måtte de reise tilbake til sitt arbeid og gjøre det beste ut av situasjonen. Nå ble det rasjonering på mat og klær. Og de som hadde gård, måtte levere så mye korn, kjøtt og smør som ble bestemt. Det var også kontrollører som kom med jevne mellomrom. Min far måtte også levere sin nye lastebil, men han sa: Det hadde vært verre å levere hesten. Nå var det ingen frihet. For å drøye melet, kokte vi hel hvete og malte på kjøttkverna. Å lage potetmel var litt av en jobb. Vi malte rå poteter på en stor kvern og vannet ut - silte- og vannet ut - helt til det ble hvitt. Siden skulle det tørkes. Det ble også kokt såpe.

Alle som hadde våpen, måtte levere disse. Min far som var slakter, fikk ikke beholde den lille riflen som han hadde brukt til slaktingen. Han smidde en "dor" som ble brukt til avlving av dyrene. Noen prøvde å gjemme vekk skytevåpen, men om det ble kjent, ble vedkommende arrestert og sendt til konsentrasjonsleir i Tyskland. Det var tortur og de verste straffemetoder. Noen kom fra det livet i behold, men de fleste døde. Lauritz Østli i Kjerret ble arrestert for våpen og sendt til Sachsenhausen og døde der. Mange rømte over til Sverige. Linnerud ligger jo 300 m fra svenskegrensen, så vi hjalp mange flyktninger - både jøder og andre. Wilhelm Selmer jobbet på Lunderbye gård i Eidskog. Han ble tatt for våpen, men klarte å rømme. Tyskerne prøvde å skyte ham, og de traff ham i benet. Allikevel klarte han å rømme gjennom skogen tross stort blodtap. Han kom til Linnerud, og fikk mat og drikke. Jeg fulgte ham deretter over grensen og til friheten. Han fikk behandling på Arvika lasarett. Siden dro han til England, og kom tilbake like etter frigjøringen. Han var gift og hadde tre barn. Disse bosatte seg etter krigen i Lier utenfor Drammen. Jeg hadde kontakt med sønnen, Torleif, i forbindelse med frigjøringsjubileet. Wilhelm Selmer ble 80 år.

Frigjøringsdagene

Det ble festdager ingen glemmer. Det norske flagget kom frem overalt. Folk samlet seg og gikk i tog. På en forretning sto det "Stengt på grunn av glede". Rolf og jeg reiste til Oslo for å se kong Haakon komme fra England, kronprins Olav var hjemme allerede. Märtha og barna kom sammen med kong Haakon. Det var tettepakket med folk - en jublende menneskemasse fra Honnørbyggen til Slottet som var ruten kongefamilien skulle ta i åpen bil. Hjemmefronten som hadde holdt seg skjult under krigen, var vakter. Dette var en opplevelse vi ikke ville være foruten.

Etterkrigstid

Nå skulle landet bygges opp igjen. Våre egne styresmakter overtok, rettsapparatet skulle fungere. De som sto på fiendens side måtte stå til rette for sine gjerninger. Rasjonering var det i flere år, men det ble stadig bedre. Alle fikk arbeid. For bøndene ble det flere maskiner til hjelp i det tunge jordbruket. Biler tok det lang tid å få kjøpt. En måtte ha kjøpetillatelse for ny bil. Rolf kjøpte først en gammel Ford, men i 1952 fikk han kjøpetillatelse på bil fordi han var ansatt i Televerket. Min far fikk noe erstatning for bilen tyskerne tok, så det ble ny bil på Linnerud også. Det ble lettere å få utdanning også. Min søster Aslaug gikk handelsskolen, mens mine brødre tok landbruksutdanning. Mine brødre måtte også ut i det militære. Harry var i militærpolitiet og Rolf i Tysklandsbrigaden. Det ble mer velstand, på Kongsvinger kom flere industribygg. Det ble god bussforbindelse til utkantene. Ja, vi begynte å merke velstandssamfunnet. Nå kunne vi ha råd til noen dagers ferie - med telt og enkelt utstyr. Det ble skolesentralisering, det måtte vel komme. Men jeg synes ikke det er bare fordeler med store skoler. Mobbing tiltar, og lærerne mister oversikten.

Pensjonisttilværelsen

Å være pensjonist er bra om en får beholde helsen. En får jo alderspensjon, det gir trygghet. Men det skulle vært poeng for oss som har hatt omsorgsarbeid. Det er mange tiltak for pensjonister i dag - hjemmehjelp og hjemmesykepleie. Noen er flinke til å besøke de eldre. Humanitære organisasjoner gjør en god jobb. Vi er kommet inn i teknikkens tidsalder. TV med de mange kanaler serverer både godt og vondt. Og en hører om data som har gjort sitt innvalg. En tenker tilbake. Det er vel ingen generasjon som har opplevd så gjennomgripende endringer som vår.

Hjørdis Linnerud Olsen

Kladdebok lånt av Gunnar Bekken sommer 2002. Utkast til brev sendt av Inga Bekken, skrevet av Ivar Bekken.

Austmarka den 1/9-1941

Til

Lensmannen i Vinger.

Jeg søker herved om tillatelse til å få kjøpt 5 kg dynamitt. Dynamitten skal brukes til å sprengre vekk fjell for å få utrenning av ei myr som vi akter bryte opp til åker. Der må sprenges ned 50-60 cm i 10 meters lengde.

Ærbødigst Inga Bekken.

Austmarka den 23/1-1942

Til Vinger Forsyningsnemnd

Jeg søker herved om å bli tildelt de bestemte tilleggstrasjoner av flesk, hermetikk, havregryn, m.v. for skogsarbeidere. Jeg arbeider med tømmerhogst for Max Lindkjølen i Vinger kommuneskog på Austmarka. Husstandsnummer 250 i Austmarka.

Ærbødigst

Ivar Bekken, Austmarka

Austmarka den 30/1-1942

Til A/S Vinmonopolet

Jeg søker herved om å få vin- og brennevinskort. Jeg er født 24-5-1920 og har aldri vært mulktert eller straffet. Jeg vedlegger min gamle passerseddel som legitimasjon og 1 krone for kort samt returporto.

Ærbødigst

Ivar M. Bekken, Austmarka

Austmarka den 1/2-1943.

Til Grimstad Gartneris Frøhandel

Sender herved den prøve på erterfrøet, som De har anmodet om å få tilsendt. Dessverre gikk erterdyrkingen i år sørgelig dårlig for mitt vedkommende, og visst også for de fleste andre erterdyrkere heroppe. Sommeren var for kald (eller kald). For meg frøs erteriset omtrent totalt ned en natt i sommer mens det stod i full blomst. Det var en stor skuffelse for meg.

Jeg vil dog likevel prøve til sommeren igjen for å se om det går bedre.

Ærbødigst

Ivar Bekken

Austmarka den 11/6-1943.

Til Brukt

Vinger Forsyningsnemnd.

Jeg tillater meg herved å søke om å få nedsettelse av den på meg pålagte rekvisisjon av kjøtt. Jeg har fått pålegg om å levere 140 kg. som skal være levert på juni måned. Vi har for tiden 2 kuer som vi eier selv og 1 ku som Karl Varildskog som vi i 2 år har hatt leiet av ham. Denne ku skal han nå ha tilbake til høsten. Dessuten har vi 2 små kalver, hvorav den ene, en pen kvigeikalv av bra kuslag, tenkes påsatt til livdyr. Andre dyr har vi ikke. For å klare det pålagte kvantum (140 kg.) må vi slakte ned 1 av våre egne kuer samt begge kalvene. Når så Varildskog tar igjen sin ku til høsten, blir jeg således stående tilbake med bare 1 ku til vinteren. Dette synes jeg vil bli alt for drastisk. Da vi heller ikke på langt nær kan dekke våre egne rasjoner med kjøtt til husstanden, og heller ikke har fått tak i noen smågris i år, tør jeg be Forsyningsnemnda eller andre myndigheter som eventuelt måtte bedømme søknaden, om mulig om å ta hensyn også til dette. Jeg håper at de ærede myndigheter vil ta hensyn til min søknad. Husstandsnr. 2250. 5 personer i husholdningen..

Ærbødigst

Inga Bekken, Austmarka

Åkerareal 1943.

Poteter 0,9 da	Hvete 0,6 da
Havre 2,4 da.	Gulrot 0,3 da
Erter 0,135 da.	Skole- og kjøkkenhage 0,1 da
Høy 2,4 da	

Tilsammen 6,835 da

Austmarka den 25/9-1943

Brukt

Til

Vinger Forsyningsnemnd

Jeg tillater meg herved å søke om, hvis det er mulig, å bli fritatt eller få nedsettelse av den på min husstand pålagte rekvisisjon av kjøtt. 1943 Jeg har fått pålegg om å levere 50 kg innen oktober måneds utgang. Som grunn til min søknad anfører jeg at vi ikke på langt nær kan dekke våre egne rasjoner av kjøtt til husstanden. Vi har således ikke hatt kjøtt eller flesk siden i januar i vinter, bortsett fra en liten spekalv på 12 kg. som var slaktet i april måned. Vi har nå en oksekalv som vi som vi skulde ha slaktet til huset, men dersom vi må levere den blir vi foruten kjøtt til vinteren. Jeg håper derfor at de ærede myndigheter vil ta hensyn til min søknad.

Husstandsnr. 2250. 5 husstandsmedl.

Ærbødigst

Inga Bekken,

Carelius Pedersen Larsmon, en sønn av Per Henriksen Tvengsberget

Peder Carelius Pedersen Larsmon (1853-1920) var gårdbruker og trelasthandler på Austmarka, i mange år ordfører i Vinger, og stortingsrepresentant for Venstre. I Vinger Bygdebok (III s. 383-385) står det at Carelius var født 1/3 1853 i Brandval, men ikke noe nærmere om hvor han kom fra. Under Varaldbakken (s.st. s. 406) er Carelius nevnt sammen med mora Kjersti Paulsdatter (1821-1902) og hennes nevnt Peder Johansen fra Øyerberget (1829-1911), og her står det at Carelius er født i Christiania. Notater i familiens eie viser imidlertid at hans far var Per Henriksen Tvengsberget (1832-1892). Dette kan ikke ha vært noen godt skjult hemmelighet, for i boken "Stortinget og Statsraadet 1814-1914" (utgitt 1914 av Tallak Lindstøl) står det "svart på hvitt" (I. Bind 2. del, s. 34-35) at Carelius var sønn av "gaardbruker Peder Henrik Tvengsberget, Grue, og Kjersti Paulsdatter Øieren", og født på Øyern i Brandval (det står riktignok "Øierem").

Kjerstis far var Pål Persen Räsäinen fra øvre Øyern, som bl a er kjent som skolemester og for sin finske brevveksling med C. A. Gottlund. Da Räsäinen døde, overtok Per Mattisen Karvainen fra nedre Øyern denne brevvekslingen. Da han skulle fortelle Gottlund om Räsäinenens barn, skrev han i et brev datert Kalnäs 30/1 1856: "Nuorin Räsäisvainoan Tyttöloistä on Öyärillä Emänsä kanssa, hän on suanna Lapsen paraimman, ja paraiteperjoattavan pojjan kanssa

kuin läutuu mejän Suomalaisissa, hän asuu Wenksperissä, hän tuovaa vissiin 60.000 riksia Ruohin Riksjelttiä. Tullokko heiltä naimista sitä ei tjetä, on tahtoon jähä pitkään. Sen Wenksperin Poijan nim on Pekka ja on Mulikoita sukuisin." (oversatt til norsk skulle dette bli omtrent slik: "Den yngste av jentene til avdøde Räsäinen er på Øyern hos mora, hun har fått barn med den beste og mest velbergede som finnes på våre finnskoger; han bor på Tvangsberget, han rår sikkert over 60.000 svenske riksdaler. Om de kommer til å gifte seg, det vet en ikke, det har måttet drøye lenge. Den Tvangsberg-gutten heter Pekka og er av Mulikka-slekta"). I et brev fra 1864 forteller Karvainen at Räsäinens yngste datter arbeider som kvinnfolkskredder omkring på Finnskogen.

Carelius finnes ikke blant døpte i kirkebok for Grue og Brandval, men i kirkebok for Oslo Domkirke er han innført som døpt 8. mai 1853, "Peder Carelius", f. 1/3 1853, foreldre "Kirsti Poulsdatter, Pige, Woldgade nr. 16, og Ungkarl Bondesønn Peder Henriksen Tvangsberget i Soloer". Faddere var "Sadelmagersvend Christian Wardrum, Skreddersvend Thorvald Johnsen, Madme Gunhild Wardrum og Barnets moder". Barnet var hjemmedøpt jordmoren jfr. Olsen, og opplysningene var gitt av "Moderen personlig". Ved folketellingen 1865 bodde "Petter Carelius Pedersen", "14 aar", hos mora Kjersti Povelssdatter (ugift, 45 år) og mormora Kari Johansdatter (føderådskone, enke, 84 år) på Øyern. 29/9 1867 blir "Karelius Pedersen Øieren" konfirmert i Brandval (her kalles faren bare Peder Henriksen). Året etter, 13/10 1868, gifter Kjersti seg, 47 år gammel, med den åtte år yngre Peder Johansen Øyerberget. Hans mor var fra Tvangsberget, og han var søskenbarn av Carelius' far. Kjersti og Peder (eller Kirsti og Pekka, som de nok kalte hverandre på finsk) flyttet til Varaldbakken på Austmarka, der de ved folketellingen 1875 driver gårdsbruk og landhandel, Karelius er oppført som deres sønn ("hjelper Faderen med Gaardsbruget"), og de har også fire tjenestefolk. Ved folketellingen 1900 hadde Kjersti og Peder fostersønnen Peder Mattisen (Peders brorsønn fra Øyerberget) som senere overtok bruket på Varaldbakken. Ifølge Vinger Bygdebok skal Kjersti og mannen ha snakket finsk sammen, og Carelius må også ha vært av 100% finsk avstamning, og altså av slekten Mulikka.

Av: Pål Furuberg.

Denne artikkelen sto å lese i Solør Slektshistorielags blad Slækt og Slekt nr. 2, 1996. Vi gjengir den her med forfatterens tillatelse.

Kirkebokavskrifter for salg :

Vinger 1689-1729	døpte	1 hefte kr 250.-
Vinger 1689-1729	viede, døde	1 hefte kr 250.-
Vinger 1730-1751	døpte	1 hefte kr 250.-
Vinger 1730-1751	viede, døde	1 hefte kr 250.-
Vinger 1751-1776	døpte	1 hefte kr 250.-
Vinger 1751-1776	viede, døde	1 hefte kr 250.-
Vinger 1776-1813	døpte	1 hefte kr 250.-
Vinger 1776-1813	viede, døde	1 hefte kr 250.-
Vinger Eidskog aneks 1766-1813 døpte		1 hefte kr 250.-
Vinger Eidskog aneks 1766-1813 viede, døde		1 hefte kr 250.-

MEDLEMSBLAD

Nr 101

Juni 2004

Utgiver: Austmarka Historielag

Postboks 38, 2224 Austmarka
Redaktør for dette nummer:
Åge Sørmoen, 2224 Austmarka
Tlf. 62 82 81 47
E-post: asormoen@frisurf.no

Medlemskap koster 100 kr. året
Betales til:
Austmarka Historielag
Postboks 38, 2224 Austmarka
Gironr. 1840.16.29625

Trykt i 530 eksemplarer